

ДО
НАУЧЕН ОТДЕЛ НА МУ- ПЛОВДИВ
И ЧЛЕНОВЕТЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ
НАЗНАЧЕНО СЪС ЗАПОВЕД № Р - 160 –
09.02.2021 г

Приложено представям: РЕЦЕНЗИЯ

За защита на Дисертационен труд за придобиване на научна степен
“Доктор на науките” в област висше образование 7. Здравеопазване и
спорт, професионално направление 7.2. Стоматология и научна
специалност “Дентална клинична алергология “

РЕЦЕНЗЕНТ: проф. д-р Методи Захариев Абаджиев, дмн
Ръководител Катедра
„Клиника на протетичната дентална медицина”,
Факултет по дентална медицина, МУ-Варна,

Адрес и контакти:
Факултет по дентална медицина
бул. ”Цар Освободител” 150
гр. Варна 9000
e-mail: abaimplant@abv.bg
GSM 0878656606

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Методи Захариев Абаджиев, дмн
Ръководител катедра „Клиника на протетичната дентална медицина
ФДМ, МУ – Варна

Относно: Дисертационния труд на доц. д-р Илиана Любомирова Стоева, дмн
за придобиване на Научна степен „Доктор на науките”
на тема: **„Професионално-обусловена кожна и респираторна
симптоматика сред дентално-медицинския персонал”**

I. Представяне на процедурата

Настоящата рецензия е изготвена въз основа на Заповед № Р - 160–
09.02.2021 г. на Ректора на МУ – Пловдив проф. д-р М.Мурджева, дмн
и на основание чл. 30, ал. 3 от ППЗРАСРБ, предварително обсъждане на
катедрен съвет на катедра „Образна диагностика, дентална алергология и
физиотерапия, (пр. №10 от 09.11.2020г.) и протокол от Факултетен
съвет на ФДМ-МУ-Пловдив №8 от 21.12.2020г.)

II. Биографични данни

Доц. д-р Илиана Стоева е завършила Езикова гимназия “акад.
Людмил Стоянов” гр. Благоевград, с френски и английски език през 1996г.
Дипломира се в Медицински Университет, Факултет по Дентална
Медицина – София като лекар по дентална медицина през 2002г. От 2004
до 2008г. е редовен докторант в катедра „Образна и Орална Диагностика”
и специализант в катедра „Протетична дентална медицина”. Придобива
специалност по Протетична дентална медицина през 2010г., а специалност
Дентална клинична алергология пет години по-късно. Придобива ОНС
„доктор“ през 2009г., с тема на дисертационния труд: „Интраорална
контактна свръхчувствителност към зъбопротезни материали” От 2010 до
2020г. извървява пътя от редовен асистент в Катедра Образна и орална
диагностика във ФДМ към МУ-София, след това редовен асистент в
Катедра „Образна диагностика, физиотерапия и алергология” във ФДМ
към МУ-Пловдив, главен асистент в същата катедра, доцент, и
ръководител на катедрата и Заместник-декан по Научно-изследователска
дейност към ФДМ, МУ-Пловдив.

III. Дисертационен труд

Дисертационният труд се състои от 270 страници и е онагледен с: 57 таблици, 45 фигури. Библиографията включва 546 литературни източника, от които 9 на кирилица и 537 на латиница.

1.

2. Актуалност на проблема

Сред професионалните болести, обусловени от химичните вещества в работната среда, най-често срещани при дентално-медицинския персонал са кожните заболявания, в частност – професионалният контактен дерматит, като се счита, че те се докладват по-рядко в сравнение с тяхното реално разпространение. Респираторната свръхчувствителност, свързана с работната среда, е също характерна като се наблюдава тревожно увеличаване на симптомите през последните десетилетия. Прогресирането на проявите може да въздейства върху професионалната активност и в някои случаи да доведе до смяна на професията. Сериозен проблем в диагностичния процес е, че редица дерматози и алергози не познават естеството на работата, нито състава на материалите, които непрекъснато се обновяват, и не винаги съумяват да открият причинителя. Значението на факторите от работната среда, на особеностите на индивида и на професионалните навици за възникване на кожната симптоматика или респираторна свръхчувствителност **определя актуалността и необходимостта на такава дисертационна разработка.**

2. Библиографска справка и обзор

Литературния обзор започва с преглед на повечето материали, използвани в денталната медицина, предизвикващи сенсibiliзация у медицинския персонал. Детайлно са разгледани материалите, водещи до контактна клинична симптоматика и летливи съединения водещи до респираторни симптоми. Проследява се същността на епидемиологичната картина на професионално обусловената кожна и респираторна симптоматика. Отчита се особеността на различните материали използвани в клиниката и в зъботехническата лаборатория. Описани са основните симптоми на различните заболявания като алергичен и иритативен

контактен дерматит, уртикария, респираторната свръхчувствителност. Разгледани са и патогенетичните механизми на съответните заболявания. Аналитично са изяснени диагностичните методи и лечебния подход при прояви на сенсibiliзация с кожни или респираторни прояви. Обърнато е внимание на профилактичните мерки и дейности за предотвратяване на свръхсенсibiliзация на медицинския персонал. Посочени са проблемите, произтичащи от липсата на единна стратегия за намаляване и предотвратяване на свръхсенсibiliзация на медицинския персонал. Аналитично е обосновано необходимостта от допълнителни проучвания по темата и са изведени целите и задачите на дисертационния труд.

3.Цел и задачи

Целта на дисертационния труд на доц. д-р Илиана Стоева,д.м. е да се проучат разпространението, характеристиката и рисковите фактори за възникване на професионално- обусловена кожна и респираторна симптоматика сред дентално-медицинския персонал. В изпълнение на целта се решават 5 задачи с 4 подзадачи, формирани точно, включващи собствени методи на изследване, постановки и статистическа обработка.

4.Собствени изследвания и разработки. Резултати и обсъждане. Задача 1 и 2:

Проучване разпространението, характеристиката и рисковите фактори за възникване на кожни реакции, свързани с работната среда, сред дентално-медицинския персонал на базата на самооценка чрез мащабно анкетно проучване. В изпълнение на първа и втора задача са анкетирани общо 5993 представители на медицинския персонал, ангажирани пряко в клинична и лабораторна работа в сферата на денталната медицина. От 9713 лекари по дентална медицина регистрирани в БЗС към момента на проучването, са анкетирани 4675 (ниво на отзивчивост 48,1%). От страна на зъботехническото съсловие участие в проучването вземат 539 души. 312 е броят на денталните асистенти попълнили анкетните карти. Анкетирани са и 467 студента по дентална медицина от втори до шести курс. Материалите са обработени статистически, давайки основание за направа на изводи.

Задача 3:

За проучването са анализирани 89 броя проспекти на материали и средства използвани в денталната среда. Информацията е намерена директно в сайтовете на производителите или в листовките поместени в опаковките на денталните материали. Недостатъчната информация за състава на композиционните материали, представена в проспектите е провокирала осъществяването на лична кореспонденция със седем водещи компании – Hereaeus Kulzer, GC, Ivoclar Vivadent, Kerr, SpofaDental, Voco и 3M ESPE, чиито продукти се използват широко на българския дентален пазар. За обобщаването на основните стандартизирани алергени, влизащи в състава на денталните материали са използвани трите дентални серии на фирмата Chemotechnique Diagnostics® (Malmö, Sweden) – Dental Screening, Dental Patients и Dental Staff .

Задача 4:

Обект на изследването са били 329 представители на дентално-медицинския персонал на възраст от 22 до 76 години (средна възраст $45,4 \pm 13,5$ години), от които 77 (23,4%) мъже и 252 (76,6%) жени. Използвани са стандартизирани алергени на фирмата Chemotechnique Diagnostics (Vellinge, Sweden). В проучването са включени Дентална скринингова серия с 30 алергена и допълнителни 10 алергена, които са били идентифицирали като налични в денталните материали, защитните ръкавици и дезинфектантите. Всички алергени на фирмата са произведени според изискванията на International Contact, Dermatitis Research Group (ICDRG) и European Environmental and Contact Dermatitis Research Group (EECDRG).

Задача 5:

Използван е софтуерен продукт Microsoft Access, представляващ функционална система за управление на релационни бази данни.

Продуктът позволява: -дефиниране и съхранение на данни, обработване на данните, както и контрол на данните.

5. Изводи

Една трета от дентално-медицинския персонал страда от професионално-обусловена кожна симптоматика, която може да възникне още по време на студентското обучение. Най-значими рискови фактори за възникване на професионално-обусловена кожна симптоматика за денталния персонал, работещ в клинични условия, са честото миене на ръцете, женският пол, продължителният трудов стаж, продължителният контакт със защитни ръкавици (повече от 4 часа дневно) и анамнестичните данни за atopичен дерматит и контактна алергия. Най-значими рискови фактори за възникване на професионално-обусловена кожна симптоматика при зъботехниците е честото миене на ръцете, работата със сменяеми протези и анамнестичните данни за atopичен дерматит и контактната алергия. Една четвърт от дентално-медицинския персонал страда от професионално-обусловена респираторна симптоматика, която може да възникне още по време на студентското обучение. Най-значими рискови фактори за възникване на професионално-обусловена респираторна симптоматика за денталния персонал, работещ в клинични условия, е трудовият стаж над 10 години, анамнестичните данни за atopично заболяване, експозицията на вещества от работната среда повече от 6 часа дневно и женският пол. Най-значими рискови фактори за възникване на професионално-обусловена респираторна симптоматика при зъботехниците е липсата на аспирационна система, анамнестичните данни за atopично заболяване, експозицията на вредни вещества от работната среда повече от 8 часа дневно, като рискът за възникването им е най-голям в първите 5 години от трудовия стаж. Влошаване на нежеланите кожни и респираторни реакции, свързани с работната среда, се докладва най-

често от денталните сестри и зъботехниците. Стандартната серия за денталния персонал е недостатъчна за комплексна алергологична диагностика при съмнение за професионална алергия. Контактен дерматит се регистрира при 42,7% от симптоматичния дентално-медицински персонал, като при половината от тях се установява контактна сенсибилизация с клинично значение към хаптени от работната среда.

6. Приноси на дисертационния труд

Приносите на дисертационния труд са съществени и притежават значима практическа и теоретична стойност.

Направена е оценка на разпространението на професионално-обусловената кожна и респираторна симптоматика сред дентално-медицинския персонал в страната. Изведени са рисковите фактори за възникване на професионално-обусловена кожна и респираторна симптоматика сред дентално-медицинския персонал.

Идентифицирани са контактните алергени от денталните материали, защитните средства и дезинфектантите. Направена е оценка на ролята на алергичните механизми при възникването на професионално-обусловени кожни реакции при дентално-медицинския персонал. Създаден е електронен регистър за дентално-медицинския персонал с професионално-обусловена кожна и респираторна симптоматика.

7. Автореферат

Авторефератът отговаря напълно на изискванията, съдържа 60 страници и представя в синтезиран вид основните структурни елементи на дисертационния труд. Онагледен е подходящо и отговаря на всички изисквания. Особено добро впечатление прави разнообразната статистическа обработка на данните от проучванията.

Научните публикации, представени от доц. д-р Илиана Стоева, д.м. по темата на дисертационния труд, са 15 на брой.

8. Заключение.

Дисертационният труд: **”Професионално-обусловена кожна и респираторна симптоматика сред дентално-медицинския персонал”** за присъждане на Научната степен „Доктор на науките” е задълбочен, аналитичен, целенасочен и ефективен. Той е обобщение на дългогодишен клиничен и теоретичен опит. Дисертационният труд има научно-приложен характер, предлага цялостна концепция за диагностика и профилкатика на работещи в сферата на денталната медицина, изложени на вредни фактори с висок сенсibiliзиращ потенциал. Публикуваните 15 научни публикации, по темата на дисертацията считам за несъмнено и сигурно доказателство, че доц. д-р Илиана Стоева, дм е отлично запозната с проблема и, че дисертационният труд е логичен завършек на един дългогодишен клиничен опит.

Изразявам положителната си оценка относно дисертационния труд: ”Професионално-обусловена кожна и респираторна симптоматика сред дентално-медицинския персонал”

Ще гласувам убедено и недвусмислено с „ДА” за присъждане научната степен „Доктор на науките” на доц. д-р Илиана Любомирова Стоева, дм

15.02.2021 г.
гр. Варна

РЕЦЕНЗЕНТ:
/проф. д-р. Методи Абаджиев, дмн/

**TO
THE DEPARTMENT OF SCIENCE AND
RESEARCH ACTIVITIES AND
MEMBERS OF THE SCIENTIFIC
COMMITTEE
APPOINTED BY ORDER № P - 160 –
09.02.2021**

Attached I presents: A Review

**For the defense of a dissertation for obtaining the scientific degree
"Doctor of Science" in the field of higher education: 7. Healthcare and sports,
professional field 7.2. Dentistry and scientific specialty "Dental Clinical
Allergology"**

REVIEWER: Prof. Dr. Metodi Abadzhiev, DMD, PhD, DSc
Head of the Department of „Prosthetic dental medicine”
Faculty of dental medicine, MU - Varna,

Address and contacts:
Faculty of dental medicine
150 Tsar Osvoboditel Blvd.
Varna 9000
e-mail: abaimplant@abv.bg
GSM 0878656606